

آسیب‌های اجتماعی شبکه ای در هم تنیده

: محمدرضا راهچمنی رئیس سابق سازمان بهزیستی در دهه 80 است. فردی است که اقدامات موثر و زیادی در سازمان بهزیستی انجام داده.

سلامت نیوز : محمدرضا راهچمنی رئیس سابق سازمان بهزیستی در دهه 80 است. فردی است که اقدامات موثر و زیادی در سازمان بهزیستی انجام داده. به همین دلیل دوران مدیریت وی بر این سازمان را جزو دوران‌های طلایی سازمان بهزیستی محسوب می‌کنند. ایجاد کلینیک‌های طب سالمندی در کشور برای نخستین بار در زمان راهچمنی راه‌اندازی شد، ساماندهی وضعیت کودکان کار که به معضلی برای جامعه تبدیل شده بود با تدبیر محمدرضا راهچمنی و همکاران وی در بهزیستی راهش را پیدا کرد و رسیدگی به وضعیت زنان خیابانی در دهه 80 مورد توجه جدی سازمان بهزیستی قرار گرفت.

به اعتقاد دکتر محمدرضا راهچمنی آسیب‌های اجتماعی به مثابه زنجیره‌ای به هم پیوسته و مرتبط هستند که هر یک به تنهایی می‌تواند زمینه‌ساز آسیب‌های دیگر باشد. محمدرضا راهچمنی که این روزها توجهش بیشتر به مسائل سیاسی است در گفت‌وگو با تهران امروز از مسائل پیش روی دولت جدید درخصوص آسیب‌های اجتماعی می‌گوید. به اعتقاد او آسیب‌دیدگان اجتماعی اگر ساماندهی نشوند و معضلاتشان به موقع مدیریت نشود آن آسیب‌ها دیر یا زود و به صورت مستقیم یا غیرمستقیم به جامعه آسیب خواهند رساند.

به عنوان فردی که در سازمان بهزیستی به‌طور مستقیم با آسیب‌های اجتماعی برخورد داشته‌اید، دلایل افزایش آسیب‌ها در جامعه ایرانی طی سال‌های گذشته را چه می‌دانید؟

آسیب‌های اجتماعی مانند یک شبکه در هم تنیده است که یک علت مشخص ندارد به همین دلیل است که گفته می‌شود تنها راه مهار آسیب‌های اجتماعی، برخورد همه جانبه نگر با انواع آسیب‌هاست. به عنوان مثال درصد بالایی از هم پاشیدگی خانواده‌ها ناشی از اعتیاد است و تعداد زیادی از کودک‌آزاری‌هایی که در جامعه به وقوع می‌پیوندد در خانواده‌های طلاق اتفاق می‌افتد، تعداد زیادی از دختران فراری و زنان خیابانی معلول خانواده‌های معتاد هستند، به همین دلیل است که گفته می‌شود آسیب‌های اجتماعی طبیعتاً به صورت یک شبکه هستند که هرکدام از اینها به نوعی می‌توانند آسیب اجتماعی دیگری را ایجاد کنند. پس تنوع و سیال بودن آسیب‌های اجتماعی و بروز آسیب‌های نوظهور، زنگ‌خطری است که اگر برای آن برنامه‌ریزی صورت نگیرد، برنامه‌های موجود تنها می‌تواند نقش مُسکن را در برابر آنها ایفا کند.

برای کاهش آسیب‌های اجتماعی در جامعه چه اقداماتی باید انجام داد؟

آنچه مسلم است اینکه برای کاهش آسیب‌های اجتماعی باید عواملی که زمینه‌ساز آسیب‌های اجتماعی هستند را برطرف کرد چراکه هر یک از آسیب‌ها در بروز دیگر آسیب‌ها به نوعی نقش دارند. مثلاً فقر، مسائل معیشتی و اقتصادی، مسائل درون خانواده‌ها از قبیل مشاجرات و کودک‌آزاری و... و عوامل محیطی همه به نوعی زمینه‌ساز و عامل به وجود آورنده آسیب‌های اجتماعی هستند که هر کدام ریشه‌های متعددی دارند. اما به دلیل این در هم تنیدگی نمی‌توان گفت که نمی‌شود با آسیب‌ها مبارزه نکرد. نمی‌توانیم بگوییم به علت همسایه بودن با افغانستان نمی‌توانیم جلوی ورود مواد مخدر به کشور را بگیریم و پس نمی‌توان با اعتیاد مبارزه کرد و بعد انتظار داشته باشیم مثلاً تعداد زنان یا کودکان خیابانی گسترش پیدا نکند، آمار طلاق کم شود و شاهد افزایش بزهکاری نباشیم. بلکه باید با مسائل اجتماعی که پیش روی مسئولان قرار می‌گیرد به صورت جامع و به نگاهی کلان برخورد کرد تا بتوانیم نتایج خوبی از آن استخراج کنیم.

برخورد‌های پلیسی می‌تواند تاثیری در کاهش آسیب‌ها داشته باشد؟

در موضوعات اجتماعی بر اساس تجربه می‌توانم بگویم که برخورد قهری و پلیسی موفقیت چندانی ندارد اگر چه ممکن است در کوتاه‌مدت شاهد کاهش مقطعی آسیب‌ها در ظاهر باشیم اما آنچه مسلم است اینکه ریشه آسیب‌های اجتماعی باقی می‌ماند اگر چه

ممکن است ظاهر آن از بین برود. به عنوان مثال اگر عامل آسیب‌در جامعه اعتیاد است، باید آن را درمان کنیم، اگر مسائل اقتصادی باعث به وجود آمدن یا زیاد شدن آسیب‌ها شده‌اند باید وضعیت اقتصادی را سر و سامان بخشید، اگر بی‌سرپرستی افراد مشکلات اقتصادی برای آنها به وجود آورده باید آن را برطرف کرد... مهم این است که باید با نگاه جامع، دقیق و موشکافانه به آسیب‌های اجتماعی نگاه کرده و با دید فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و قهری و امنیتی با مسائل برخورد کنیم، چرا که اگر هر یک را به تنهایی انجام دهیم، اثربخشی کمتری خواهد داشت، ولی اگر همه راهکارها را با هم به کار بیندیم، در این راه موفق خواهیم بود.

مثلا اگر طلاق کاهش پیدا کند زمینه‌هایی که باعث بروز طلاق است مثل مشکلات مالی و اقتصادی خانواده‌ها که در طلاق و سرقت و قتل و کودک آزاری و... تاثیرگذار است کم می‌شود. یا اینکه یکی از مسائلی که می‌تواند به بروز آسیب‌ها کمک کند، مسائل مالی است ولی این نیست که هرکس فقیر باشد آسیب اجتماعی دارد. همچنین فضای بانشاط سیاسی - اجتماعی جامعه می‌تواند کمک کند به بروز آسیب‌ها یا کاهش آن. فضای نشاط و امید و سرزندگی می‌تواند اضطراب و استرس را کمتر و ایجاد امید و کمک کند به اینکه فرد دنبال مسائل اعتیاد نرود. افسردگی هم می‌تواند زمینه‌ساز بروز آسیب‌های اجتماعی شود.

آموزش مهارت‌های زندگی چقدر می‌تواند در کاهش آسیب‌ها نقش داشته باشد؟

آنچه در بحث آسیب‌ها مهم است اینکه باید به آموزش مهارت‌های زندگی توجه ویژه‌ای شود و این آموزش‌ها در سطح کشور و افراد گسترش پیدا کند. افراد با فراگیری درست این آموزش‌ها در مقابل آسیب‌های اجتماعی واکنش می‌شوند و در مقابل آن مصونیت پیدا می‌کنند. بالا رفتن عزت‌نفس و اعتماد به نفس در افراد باعث می‌شود که حتی در محیط‌های آلوده نیز جذب بزه نشوند و مثلا اگر در محفلی با مواد مخدر روبه‌رو شدند بلافاصله سراغ آن نروند.

شهرداری تهران مدتی است که در خانه‌های محله مهارت‌های زندگی را به شهروندان آموزش می‌دهد این موضوع می‌تواند در کاهش آسیب‌ها موثر باشد؟

خانه‌های محله و خانه‌های سلامت شهرداری تهران می‌تواند کمک موثری در بالا بردن اعتماد به نفس افراد داشته باشد و در پیشگیری از با کاهش آسیب‌های اجتماعی موثر است. این فعالیت باید در سال‌های آینده هم با قوت ادامه پیدا کند تا شاهد بازخورد آن در جامعه باشیم. آنچه مهم است اینکه به عنوان مثال اگر بشود جلوی اعتیاد رابه عنوان مهم‌ترین آسیب اجتماعی در جامعه بگیریم و افرادی که معتاد هستند را درمان کنیم به تدریج تعداد افراد معتاد در کشور کم می‌شود چرا که به دنبال کاهش اعتیاد می‌توانیم شاهد کاهش طلاق، کاهش دختران فراری و کاهش زنان خیابانی باشیم.

سازمان‌های حمایتی مثل بهزیستی چه نقشی در این میان دارند؟

برنامه‌ریزی درست و منسجم مهم‌ترین اقدامی است که سازمان‌هایی چون بهزیستی و شهرداری که به نوعی با آسیب‌ها به‌طور مستقیم درگیر هستند باید داشته باشند. از سوی دیگر همزمان باید مشکلات معیشتی و اقتصادی مردم حل شود تا بتوان به کاهش آسیب‌ها کمک کرد.